

CD KLASSIEK

Barokke hartjes
Telemann & anderen

De barokmuziek mag zich verheugen in een grote populariteit, maar het is ook een uitgestrekte visvijver waaruit voortdurend de grootste vissen worden opgevisst en waarin de kleinste achterblijven. De cd *Treasuries of the German Baroque* van het label Ambronay met het jeugdige ensemble Radio Antiqua biedt alvast een evenwichtige keuze van de muziek die tijdens de barok te horen was aan de talrijke vorstenhoven in Duitssprekend gebied.

Na de treurige en vooral lange culturele ijstijd van de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) kwamen die vorstenhoven opnieuw tot leven. Bovendien importeerden ze nieuwe inzichten en muzikanten. Het verhaal van die uitzonderlijke kruisbestuiving in Saksen, met Leipzig en Dresden als belangrijkste centra, wordt in het cd-boekje meeslepend verteld, maar ook Frankfurt am Main, Chemnitz en Stuttgart passeren de revue.

Het ensemble Radio Antiqua werd nog maar in 2012 in Den Haag boven de doopvont gehouden. Op het programma van deze cd staan triosonates van Ge-

org Philipp Telemann (die naar Hamburg uitweek) en Christop Schaffrath (die naar Berlijn trok), waarin telkens viool en fagot met elkaar in gesprek gaan, evenals een concerto van de Boheemse componist Johann Anton Reichenauer (1694-1730), die naast viool, fagot en de basso-continuo partij ook een cello opvoert.

Dat de terminologie nog vlotwend was, bewijst dan weer de term *concerto a tre*, waarin de in Firenze geboren wereldreiziger Giuseppe Antonio Brescianello (1690-1758) opnieuw viool, fagot en basso continuo laat samenspelen. Johann Georg Pisendels (1687-1755) sonata werd lang en wordt soms nog toegeschreven aan Johann Sebastian Bach.

Ten slotte is er ook een suite voor dwarsfluit en basso continuo van François/Charles Dieupart (1670-1740) opgenomen. Bach hield van de muziek van die Parijzenaar, die echter niet naar Duitsland emigreerde, maar in Londen aan de bak kwam. Dat was al in een tijd waarin niet langer de Fransen en Italianen de Duitse muzieksceen bepaalden. Voortaan vertrok de creatieve impuls vanuit Duitsland, al bleef het een kruisbestuiving. (JC)

Treasuries of the German Baroque, Telemann, Pisendel, Schaffrath, Reichenauer..., door het ensemble Radio Antiqua, Ambronay (collectie *Jeunes Ensembles*), AMY305, PIAS, 23 euro.

CD KLASSIEK

Vreemd meesterwerk
Ludwig van Beethoven

Het tweede slot van het Strijkkwartet nummer 13 in Bes groot, opus 130, was het laatste muziekstuk dat Ludwig van Beethoven voltooide vóór zijn dood op 26 maart 1827. Het strijkkwartet zelf in zijn oorspronkelijke vorm werd echter al in november 1825 gecomponeerd en behoort tot de late strijkkwartetten, die Beethovenbiograaf Jan Caeyers bestempelt als „de ontdekking van de hemel”.

Het meest fameuze van de zes delen is de zogeheten *Große Fuge*, die als opus 133 een eigen leven ging leiden. Na de eerste opvoering werd het slotdeel uitgespuwd door zowel de critici als het publiek. Beethoven be-

schouwde het echter als een wezenlijk onderdeel, maar tijdens de hele negentiende eeuw werd het slechts enkele keren uitgevoerd. Vandaag wordt het beschouwd als profetisch. Eigenlijk klinkt het stuk hoe dan ook als twintigste-eeuwse muziek.

En toch. Muziekwetenschappers ontdekten dat het de absolute beheersing is van de barokke techniek van de *cantus firmus*. Beethoven vernieuwde door zijn kennis van de traditie. Het Edding Quartet nam opus 130 op met historische instrumenten in AMUZ in Antwerpen, waarbij de nadruk ligt op het kwetsbare van het stuk. (EDS)

Ludwig van Beethoven, *Quartet Opus 130-133. Piano Quintet Opus 16*, door het Edding Quartet, Northernlight, LPH 023, 23 euro.

BOEK NON-FICTIE

Treinkapingen
Frank Westerman

De Nederlandse journalist Frank Westerman oogstte veel lof met zijn bekroonde non-fictieboeken over de oorlog in voormalig Joegoslavië, over de gewezen Sovjet-Unie en over een vallei in het Afrikaanse Kameroen waar alle levende wezens op een dag een plotse dood stierven. Met *El Negro en ik*, een reportage over een opgezette man in een Spaans museum, won hij de

Gouden Boekenuil.

Westermans jongste gaat over terrorisme. Als kind maakte hij immers de Molukse treinkapingen in het noorden van Nederland in 1975 en 1977 van dichtbij mee. Molukse terroristen gijzelden tweemaal een trein. De tweede kaping, die van de intercity Assen-Groningen bij De Punt, eindigde bloedig na een bestorming door veiligheidstroepen.

Met dat verhaal in het achterhoofd gaat Westerman op zoek naar de grondlaag van terrorisme en naar hoe dergelijke drama's aangepakt worden. Als correspondent was hij bijvoorbeeld ook getuige van de Tsjetsjeense terreur in Rusland. Die probeert hij te vatten vanuit de feiten.

Frank Westerman gaat in de leer bij een agent die getraind is in het onderhandelen met terroristen en hij onderhoudt zijn lezers over zijn deelname aan een oefening in gekaapt worden op de luchthaven van Schiphol. De auteur wil begrijpen waarover

het gaat en tegelijk vertellen. Daarbij staat inleving centraal. De terrorist wil ernstig worden genomen, hoe vreemd zijn argumentatie ook klinkt.

In zijn terugblik vertelt Westerman hoe hij als jongeling sympathie koesterde voor de strijd in Latijns-Amerikaanse landen en terecht kwam in Cuba. Daar leerde hij een terroriste van de Duitse Rote Armee Fraktion kennen, die hem vroeg enkele diensten uit te voeren... (EDS)

Frank Westerman, *Een woord een woord*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2016, 285 blz., 19,90 euro, ISBN 978 90 2349 859 9.

BOEK GESCHIEDENIS

Dood in het veld
Arnout Hauben

Drie jaar lang was televisiemaker Arnout Hauben, oprichter van het productiehuis De Chinezen, in de weer met wereldoorlogen. Samen met twee kompanen bezocht hij de fron-

ten van die oorlogen en berichtte hij daarover op een vaak jongensachtige, maar onderbouwde manier. Hun wedervaren blikten ze in in de tv-series *Ten oorlog* 1 en 2.

Dwars door het gebied waar honderd jaar geleden, op 22 april 1915, de eerste gasaanval plaatsvond, werd een gaspijplijn aangelegd. Archeologen kregen de kans een sleuf open te leggen ten westen van Passendale, waar zwaar werd gevochten. Hauben volgde hun arbeid en samen met auteur Johanna Spaey brengt hij verslag van de opgravingen in dit fraai geïllustreerde boek.

Voor deskundigen is de locatie hoogst interessant, want er vochten Duitse, Franse, Britse en Nieuw-Zeelandse troepen. Veel gesneuvelden in die sector kregen ook nooit een graf, want ze werden letterlijk door de aarde

verzwolgen. Nu kunnen tal van die lichamen alsnog worden geïdentificeerd aan de hand van persoonlijke bezittingen. Hauben volgt meer bepaald de identificatie van de Nieuw-Zeelandse Henry John Innes Walker, die sneuvelde op 25 april 1915, een revolver in zijn hand. Doodsoorzaak: een schot in zijn buik. (EDS)

Arnout Hauben, Johanna Spaey, *Onder Vlaamse velden. Op zoek naar sporen van WO I*, Polis, Antwerpen, 2016, 208 blz., 19,95 euro, ISBN 978 94 6310 192 9.

TIJDSCHRIFT KERK

Afscheid
Tijdschrift voor Liturgie

Na welgeteld honderd jaargangen houdt het *Tijdschrift voor Liturgie* op te bestaan. In het derde kwartaalnummer van 2016 blijkt de Nederlandse liturgiewetenschapper Evert de Jong, momenteel coördinator van de redactie, terug op dat bijzondere eeuwfeest.

Het tijdschrift ontstond uit de liturgische beweging van omstreeks 1900 en startte in 1910 als een uitgave van de benedictijnenabdijen Affligem en Keizersberg (Leuven). De geschiedenis van het blad valt uit elkaar in twee blokken van vijftig jaar. Tot

1965 was het geworteld in de liturgische beweging die de bronnen en onderliggende krachten van de katholieke liturgie wilde kennen. Reeds in de jaren 1950 boden zich echter vernieuwingen aan. De homilieën en de voorbeden werden herontdekt. Er waren de eerste experimenten met de volkstaal en ook de paasliturgie werd hervormd. Tijdens de tweede periode begeleidde het tijdschrift de Nederlandse vertalingen en de liturgievernieuwing die volgde op het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). De secretarissen van liturgische organen in Nederland en Vlaanderen maakten daarom deel uit van de redactie.

Cruciale figuur in die ontwikkeling was de in 1916 in Den Haag geboren Ambrosius Verheul, benedictijn van Keizersberg en vanaf 1946 tot 1994 feitelijk hoofdredacteur. Onder zijn leiding werd het tijdschrift verspreid in talloze parochies. Hij wist zijn lezers, geestelijken zowel als leken, enthousiast te maken voor de hervormingsbeweging, onder meer door de 120 artikels van zijn hand en door de organisatie van liturgische congressen waarvan de teksten in het blad verschenen. De redactie nam scherp

de uitdagingen waar op het vlak van de liturgie.

Het plotse overlijden op 19 maart 2015 van de dom Joseph Van der Speeten, benedictijn van Affligem en sinds 1994 coördinator van het tijdschrift, maakte dat het voortbestaan in zijn huidige vorm in twijfel werd getrokken. De jaargang 2016 zal dan ook de laatste zijn.

Niemand minder dan kardinaal Danneels blikt in het voorlaatste nummer in een interview terug. „We kunnen ons niet meer voorstellen dat de liturgievernieuwing er niet zou zijn geweest”, zegt hij. „Het is gelukkig dat ze gebeurd is, maar we zijn ons onvoldoende bewust van de omwenteling die ze heeft te- weeggebracht.” (EDS)

Tijdschrift voor Liturgie, Abdij Affligem, Abdijstraat 6, 1790 Hekelgem.